

■ ILEANA LUCACIU

Să spunem lucrurilor pe nume

In situația în care, la sfârșit de stagiune, se încearcă un bilanț, întrebarea care poate să ajute este aceea venită de la spectatorul obișnuit, care, uneori, cere un sfat, zicînd: „la ce spectacol să mă duc?” Și, atunci, lăsînd de o parte toate substraturile ce țin de statutul criticului, uitînd „încurajările”, direct și sincer, recomanzi acele reprezentații de la care știi sigur că prietenul, ce ți-a adresat întrebarea, pleacă mulțumit. Deci, să încercăm să fim sinceri și să spunem lucrurilor pe nume.

Evident că punctul de plecare al discuției îl constituie repertoriul, iar în cadrul lui, locul prim îl are dramaturgia originală. După alîta amar de vreme de cînd această dramaturgie ocupă primul loc în atenția oamenilor de teatru, cred că a venit timpul să nu mai folosim, mereu, „necesitatea încurajării” ei, înjumătățind astfel, voit, exigența. Tot „încurajînd-o”, s-a reușit, e drept, formarea deplină a unor dramaturgi — și-i numesc pe Horia Lovinescu, Aurel Barauga, Paul Everac, D. R. Popescu, Marin Sorescu; totodată, s-a încetățenit, în numele „încurajării”, și accepțarea cu ușurință a mediocrității.

În această stagiune am văzut un număr mare de premiere românești. Cantitatea a fost suficientă! Calitatea, însă, este discutabilă. Au început să funcționeze, conform unor legi nescrise, șabloanele. Dramaturgia originală are drept eroi doar anumite personaje. Preferabil este șeful, inginerul, mai ales, cel cu multe, foarte multe probleme, apăsător de tot felul de procese de conștiință. Dacă eroul nu este șef, piesa parcă nu poate fi scrisă. Exemple: *Ciștigătorul trebuie ajutat* de Iosif Naghiu — un inginer-șef. *Cine a fost Adam?* de Leonida Teodorescu — personaje cu înalte funcții de conducere. *Acord* de Paul Everac — un alt inginer-șef. *Cititorul de contor* de Paul Everac — un arhitect-șef. *Autobiografie* de Horia Lovinescu — un alt șef-inginer etc. Parcă viața

noastră ar fi populată doar de șefi, de cei ajunși undeva sus, porniți de jos, care au de toate, dar au și probleme! Se creează, astfel, o falsă realitate. Oare, omul obișnuit, cel ce își rupe nasturii în troleibuz, alergînd după condică, cel care are doi copii la grădiniță, iar pe al treilea nu știe cu cine să-l lase, că e sugar, omul care stă la coadă cînd se dă... pește proaspăt, omul care are rate pentru televizor, *El*, acest personaj obișnuit, erou anonim al societății noastre, nu merită să fie luat în considerație?! Atacăm în dramaturgie „marile probleme ale conștiinței”, puse, însă, în contextul unei așa-zise realități, în care dominant, de cele mai multe ori, este falsul, prefabricatul. Rare, aproape inexistente sînt personajele feminine. În general, în aceste piese femeia e un fel de decor, e plictisită, are foarte mult timp pentru dramele sentimentale, dar se simte că habar nu are cît costă o pline. Piesele pentru tineret sînt și ele aproape inexistente. Tinerii, în dramaturgia originală, au doar rolul de a aminti publicului că există și o generație a viitorului, care acum se formează. Cum? Nu știm. Paul Ioachim, prin *Goana*, abandonează această schemă. A mai scris și Corneliu Marcu o piesă cu tineri, *Măseaua de mîntie*, un fel de comedie în care funcționează perfect cele mai clasice șabloane. Apropo de comedie, ea rămîne Cenușăreasa dramaturgiei originale. Aici se operează cel mai mult cu scheme, aici se lucrează delicat, cu „mănuși albe”. Se atacă, în continuare, „grava situație” a chelnerilor, într-un text plin de vulgaritate, cum este *Piatră la rinichi* de Paul Everac, sau alte mici tare, care constituie obișnuitul subiect al scheciurilor de la televiziune.

Tematica dramaturgiei originale manifestă destule carențe. (Nu mai aduc în discuție faptul că piesa istorică este, parcă, pe cale de dispariție. În afară de excelentul text al lui Al. Sever, *Descăpătînarea*, și de *Muntele* lui D. R. Popescu, nimic nou, la acest capitol.) Și, totuși, am fi nedrepti dacă nu am sublinia că merită atenția publicului, datorită calității dramatice, *Goana* lui Paul Ioachim, *Acord* de Paul Everac, *Undeva, o lumină* de Doru Moțoc și debutul lui Dinu Grigorescu, *Cîrpiț de pășărele*. Destul de puțin, pentru o stagiune petrecută în Capitală. Diversitatea tematicii, tratarea ei cu deosebit curaj și cu simțul realității sînt cerințele

principale, ce trebuie îndeplinite de scriitorii valoroși.

Stagiunea actuală, în Capitală, a rămas datoare și fondului de bază al dramaturgiei noastre. Mai nimic nu s-a prezentat din creația „bătrânilor”. Nu mai spunem că nu am văzut nici un Caragiale; el s-a jucat cîndva, dar repertoriile l-au pus la magazie. *Căruța cu paiațe* de Mircea Ștefănescu și *Rețeta fericirii* de Aurel Baranga reprezintă tot ce s-a selectat din dramaturgia scrisă anterior. Comentariile sînt de prisos.

Dramaturgia universală clasică și actuală a avut mai mult noroc. S-au jucat și Shakespeare, și Cehov, și Gorki, și Brecht, și Dürrenmatt, s-a jucat teatrul Renașterii engleze, a făcut succes Vampilov (dramaturg parcă descoperit acum), a fost aplaudat Paul Zindel. Am avut plăcuta surpriză de a constata cum Teatrul Național din București „atacă” anticii, reușind un spectacol interesant cu *Fata din Andros* de Terențiu. Repertoriul, în ansamblu, a avut o paletă destul de bogată, mulțumitoare, chiar. Ne aflăm în plin progres în ce privește gîndirea conținutului repertorial, fapt care ne îndreptățește să sperăm că stagiunea viitoare va produce multe surprize plăcute. Important este că acest repertoriu a fost scos la lumină prin eforturi interpretative deosebite. Terențiu sau Goldsmith (*Noaptea păcălelilor*), datorită dificultății receptării textului de către publicul de astăzi, puteau să-și rateze ținta, dacă nu ar fi existat o interpretare excepțională. Subliniez, nu pe critici să-i întrebăm „ce le-a plăcut”, ci pe marele public, ce vine la aceste spectacole, unde se aude refrenul: „n-aveți un bilet în plus?”

În ceea ce privește arta spectacolului, reproșurile cred că se ivesc destul de rar. Niciodată nu am fost partizan al priorității textului asupra interpretării. Sînt două baze de pornire spre reușita unei reprezentații, care implică responsabilități egale. Aceasta ar fi o „lege” a teatrului, dar mai există cîteva legi necesare ale teatrului, ce se impun cu aceeași pregnanță. Un colectiv teatral fără regizori, fără un animator, nu poate da randament, oricît de bun ar fi el. Anul teatral ce se încheie a validat încă o dată capacitățile regizorale deosebite, și-i numesc pe Alexa Visarion, Tudor Mărăscu, Lucian Giurchescu, Dinu Cernescu, Sanda Manu. Ei au fost principalii animatori. Teatrul Giulești, și datorită lui Tudor Mărăscu și lui Alexa Visarion, s-a situat printre teatrele cu rentabilitate artistică. (Da, cred că și aici intervine acest uzitat cuvînt, „rentabilitate”!) Citez, printre spectacolele meritorii, *Noaptea păcălelilor* și *Goana*.

Un eveniment a fost revitalizarea Teatrului Mic. Am aflat aici nouă premiere! Și, tot aici, semnalăm trei spectacole deosebite:

Emigranții de Mrozek, în regia lui Mircea Daneliuc, *Omul — continuați să puneți întrebări*, în regia lui Laurențiu Azimioară, și *Nebuna din Chaillot*, în regia lui Silviu Purcărele. Toți trei se confirmă ca regizori de valoare. Acest teatru a mai demonstrat ceva: că se pot realiza mai multe premiere chiar și în cadrul unui colectiv restrîns, dispunînd de o singură sală. Și, atunci, de ce Teatrul de Comedie, avînd cam același statut organizatoric, nu dă un număr mare de premiere? În schimb, ne dă un spectacol excepțional cu *Cercul de cretă caucazian* de Brecht, în regia lui Lucian Giurchescu. În contextul a numeroase festivaluri și manifestări teatrale desfășurate în țară, acest spectacol nu a obținut nici o distincție. Nu înțeleg de ce.

Spuneam că stagiunea bucureșteană impune nume noi de regizori. În afara celor citați, apare și Grigore Gonța, de fapt, actor la Teatrul Național, afirmat prin reprezentarea cu *Fata din Andros*. Am mai spune că acolo unde funcționează regizori de talent — Teatrul Giulești (cei mai mulți), Teatrul Mic (nume noi, care promit) și Teatrul de Comedie — se întîlnesc cele mai interesante spectacole. Rămîn puțin în umbră, Teatrul „Bulandra” și Teatrul „Nottara”. De ce? În afară de Valeriu Moisescu (*Anecdote provinciale*) și de Dinu Cernescu (*Timon din Atena*), aici a fost... liniște. Am văzut spectacole corecte — și atît. Nu au avut parcă nimic de spus Liviu Ciulei, valoare remarcată și pe plan mondial, Dan Micu, un tînăr regizor de la care așteptăm în continuare o reprezentare de talia celor vizionate, cîndva, la Tirgu Mureș, și alții.

Am aplaudat scenografia deosebită, datorate fie unor personalități, fie unor tineri mai puțin cunoscuți. Au realizat roluri excepționale Olga Tudorache, Leopoldina Bălanuța, Sanda Toma, Radu Beligan, George Constantin, Mitică Popescu, Ștefan Iordache. Al. Repan, George Motoi, au intrat în rîndurile profesioniștilor valoroși Rozina Cambos și Rodica Negrea. Am constatat posibilitatea înfăptuirii aceluia ideal numit „spirit de echipă”, în care funcționează acea zicere, uitată de teatru, „toți pentru unul, unul pentru toți” (vezi *Omul — continuați să puneți întrebări*, *Fata din Andros* și chiar *Nebuna din Chaillot*). Interpretii, o parte dintre ei, au avut reale satisfacții. Au jucat, și au jucat în reprezentații ce s-au impus.

Să nu uităm că ne aflăm în acel viguros Festival „Cîntarea României” și, la acest capitol, juriile vor avea de luptat și de gîndit mult, pînă cînd vor alege pe cei mai buni dintre cei mai buni. În cadrul aceluiași Festival au mai avut loc multe manifestări legate de interpretare sau de genuri ale dramaturgiei și ale spectacolului. Viața teatrală a avut nerv, cum s-ar zice, în această stagiune. Am avut și turnee internaționale încununat de succese. Am avut multe lucruri

bune și, totuși, evident este că arta interpretativă depășește în calitate, de multe ori, gândirea repertorială. Aici se ivește punctul nevralgic, pe care numai un tratament curajos și adecvat îl poate elimina. Ar fi trist să se ajungă și în teatru la situația din cinematografie, unde, datorită scenariilor, unele producții, foarte multe producții, sînt slabe și neconvingătoare. În teatru mai avem un Shakespeare, să avem grijă să-l respectăm!

Dacă ar fi să recomandăm sincer publicului câteva spectacole, am avea ce recomanda și de unde alege. Pe lângă ce a dat Capitala, sînt, și în țară, multe reprezentații

demne de interes. Vin și ele, majoritatea, în Capitală, datorită turneeelor. Aceste turnee, e drept, se petrec în anonim și au multe defecte de organizare. Această-i altă problemă, ce ar merita să fie dezbătută de buna noastră gazdă, care este revista „Teatrul”. Și ar mai fi de discutat, tot aici: condiția criticului; necesitatea rubricii teatrale de opinie, aparținînd acestui „personaj”, de unii blamat; necesitatea spațiului tipografic și pentru cronica teatrală, nu numai pentru cea cinematografică; obligativitatea consemnării la zi, în presă și la televiziune, a vieții teatrale. Dar aceasta e altă problemă, destul de spinoasă.

■ VIRGIL MUNTEANU

Cîteva nemulțumiri

Brașov, un spectacol cu *Momente și schițe* la Timișoara, un *Conu Leonida...* ratat pe la Reșița, înseamnă mai nimic. Nu uitați *Occisio...* la Oradea, nu uitați *Jocul ieielor* la Timișoara și Iași, dar unde sînt *Apus de soare*, *Luceafărul*, *Răzvan și Vidra*, *Despot Vodă*? Cred că e limpede.

Nici dramaturgia dintre cele două războaie nu stă mai fericit. Am pomenit *Danton* și *Jocul ieielor*, mai pot adăuga *Gaițele*, *Confrății*, *Domnișoara Nastasia*, dar e destul?

Teatrele noastre privesc încă destul de miop către dramaturgia clasică universală. Desigur, se joacă Shakespeare; către sfîrșitul stagiunii, cine s-a grăbit a putut vedea un Racine, un Lope de Vega... Dar, unde sînt clasicii ruși, Ostrovski, Tolstoi, Turgheniev, Griboedov, unde sînt germanii Schiller și Goethe, francezii Corneille, Balzac, Musset? Nu uit ce s-a jucat, dar nu e prea puțin? Și iarăși mă gîndesc, în primul rînd, la Teatrele Naționale, la răspunderile lor, și iarăși mă gîndesc la obligația de a da spectatorilor — mai ales celor tineri — ce e mai valoros în cultura universală. Tot scotoicînd prin Renașterea engleză, nu atingem decît cu mîneca acest deziderat.

Nici cu dramaturgia contemporană din alte țări nu stăm atît de bine încît să ne declarăm pe deplin mulțumiți. După cum, încă șovăitor, încă neconcludent, încă nesatisfăcător, privim către dramaturgia țărilor din „lumea a treia”. E de meditat!

În țările capitaliste, scriitorii progresiști, dramaturgii care privesc sever, cu ochi critic, acuzator, realitățile sociale și politice nu au pus condeiul jos, nu s-au resemnat, nu au încetat să demaște și să infiereze sistemul. Este datoria teatrelor noastre să privească cu precădere către acești dramaturgi. Și, totuși, ne mulțumim să jucăm *Bomba zilei*, *Pielea ursului* și încă vreo cîteva neînsemnate producțiuni bulevardiere. Iarăși, e de meditat!

S-au făcut, după cum se cuvenea, după cum era meritat să se facă, aprecieri măgulitoare asupra stagiunii care a trecut. Orice încercare de sinteză s-a văzut determinată în mod obiectiv să înregistreze realizări importante în domeniul promovării dramaturgiei originale, în cel al artei spectacolului, și așa mai departe.

Nu voi repeta aceste aprecieri. Nu fiindcă nu le împărtășesc, doamne păzește, ci pentru că n-are rost să repet ce au spus ceilalți și, dealtfel, ce-am spus eu însumi în revistă, număr de număr, de-a lungul stagiunii.

Examinînd repertoriul celor patruzeci de colective dramatice, vom vedea, pe lângă lucruri bune, și altele, care nemulțumesc.

Înainte de toate, de pe scenele majorității teatrelor, și, în primul rînd, de pe scenele Teatrelor Naționale a lipsit premiera cu piesa clasică românească. Cîteva reluări anemiate, cîteva încercări mai mult sau mai puțin izbutite, nu acoperă acest deziderat permanent al vieții noastre teatrale și, în definitiv, al culturii noastre. Faptul că, nu cu mulți ani în urmă, s-au produs spectacole remarcabile cu piesele lui Caragiale nu justifică azi absența marelui clasic din repertoriul permanent al teatrelor. *O scrisoare pierdută* la